

Multifunctionele landbouw

Marjo Baeten
Marleen Warnaar

Docentenhandleiding

Multifunctionele landbouw

Marjo Baeten
Marleen Warnaar

Docentenhandleiding

Colofon

- **Auteurs:** Marjo Baeten & Marleen Warnaar
- **Vormgeving & Opmaak:** Z in beeld – Hester van Zijll de Jong
- **Ontwerp omslag:** Z in beeld – Hester van Zijll de Jong
- **Spel 'Meer met multifunctionele landbouw':** Marcel Vijn
- **Redactie & Coördinatie:** Uitgeverij Siemes – Martijn Siemes

Dit leermateriaal is door Marleen Warnaar (Helicon Opleidingen) onderwijskundig en didactisch verantwoord ontworpen in het kader van een studieopdracht aan de STOAS Hogeschool onder intensieve begeleiding van Marjo Baeten (Hogeschool HAS Den Bosch).

In opdracht van het programmateam Multifunctionele Landbouw van de Groene Kennis Coöperatie (GKC) is deze module doorontwikkeld en in deze vorm direct toepasbaar in het mbo onderwijs.

Deze uitgave is mede tot stand gekomen met ondersteuning van: Groene Kennis Coöperatie, Helicon Opleidingen, Hogeschool HAS Den Bosch, PPO WageningenUR, Taskforce Multifunctionele Landbouw.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op welke andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever/publicist of de rechthebbenden met betrekking tot het gebruikte fotomateriaal. De uitgever heeft er naar gestreefd de auteursrechten van de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Zij die menen nog zekere rechten te doen gelden, kunnen zich tot de uitgever wenden.

Docentenhandleiding bij de module 'Multifunctionele landbouw'

Inleiding

Voor multifunctionele landbouw heeft een ondernemer andere kennis en vaardigheden nodig dan ondernemers die zich primair richten op agrarische productie. De module 'Multifunctionele landbouw' start met een kennismaking met de diverse multifunctionele bedrijfstakken. De leerlingen gaan op excursies naar succesvolle multifunctionele bedrijven en voeren in kleine groepjes een bedrijfsverkenning uit. Vervolgens leren ze met behulp van de 'KansenScanner' en het interactieve spel 'Meer met multifunctionele landbouw', welke ondernemerskwaliteiten en bedrijfseigenschappen nodig zijn om een succesvol multifunctionele landbouwbedrijf op te zetten.

Met het doorlopen van de module krijgen de leerlingen een goed beeld van de kwaliteiten, vaardigheden en competenties die nodig zijn om een succesvol multifunctioneel landbouwbedrijf op te zetten. Ook leren ze om op een andere manier te kijken naar de markt en de omgeving.

Deze module is ontwikkeld door Marjo Baeten en Marleen Warnaar in opdracht van het programmateam Multifunctionele Landbouw van de Groene Kennis Coöperatie (GKC). Meer informatie over dit programma is te vinden op: www.gkc.nl/programmas/multifunctionelelandbouw.

Voor wie is de module bedoeld?

De module 'Multifunctionele landbouw' is met name geschikt voor de mbo-opleidingen niveau 4, die direct gerelateerd zijn aan primaire landbouwproductie en/of plattelandsvernieuwing.

Bij de ontwikkeling van het lesmateriaal is het kwalificatiedossier 'Dierenhouderij (Melkveehouder)' binnen de mbo-opleiding Veehouderij niveau 4 als richtlijn genomen.

Het lesmateriaal sluit aan bij de opleidingsplannen door te werken aan kerntaak 4: 'Onderneemt'. In de bijlage staat een overzicht van de specifieke competenties uit kerntaak 4 waaraan dit lesmateriaal tegemoet komt.

Projectduur en studiebelasting

Het project duurt 10 weken en is opgedeeld in 4 fasen.

Elke projectweek heeft 2 lesblokken van 90 min per week.

Fase 1 3 projectweken = 540 minuten

Fase 2 3 weken = 540 minuten

Fase 3 3 weken = 540 minuten

Fase 4 1 week = 180 minuten

Totaal heeft het project dus circa 1800 minuten aan studiebelasting.

De projectfasen bestaan uit leerteksten, eventueel opdrachten en worden afgesloten met één of meer deeltaken waar leerlingen klassikaal, in werkgroepjes of individueel aan werken.

- **Projectduur:** 10 weken lang, 2 lesblokken van 90 minuten per week
- **Totale studiebelasting van dit project:** 1800 minuten

Een schematisch overzicht van het leertraject en de docentenrol

FASE 1 **Leerlingen maken de eerste 3 projectweken kennis met het belang van multifunctionele landbouw.**

Na fase 1 kunnen leerlingen:

- 1 - uitleggen wat een multifunctioneel landbouwbedrijf is;
- 2 - vertellen welke zes multifunctionele bedrijfsoorten er zijn en weten ze welke producten of diensten die leveren;
- 3 - uitleggen wat klanten vragen en verwachten van multifunctionele landbouw;
- 4 - de verschillende klanten benoemen waar multifunctionele landbouw zich op richt;
- 5 - uitleggen waarom een boer kiest voor multifunctionele landbouw.

Vorbereiding door de docent per projectweek:		Leerling opdrachten fase 1:
1	<ul style="list-style-type: none"> - Korte projectinleiding verzorgen: aanleiding en doel van het project. - Toelichten brainstormopdracht . - Vellen A3 papier en stiften voor de brainstorm ter beschikking stellen. - De theorie uit de module bij fase 1 presenteren. - Inleiden deeltaak 1: excursies en verslaglegging. 	<ul style="list-style-type: none"> - Brainstormopdracht - Deeltaak 1: Excursies Twee verslagen
2	<ul style="list-style-type: none"> - Regelen Excursie 1: locatie, programma en vervoer. 	
3	<ul style="list-style-type: none"> - Regelen Excursie 2: locatie, programma en vervoer. 	

FASE 2 **Leerlingen gaan gedurende 3 projectweken nadenken over de succesfactoren van multifunctionele bedrijven en gaan in werkgroepjes een bedrijf verkennen.**

Na fase 2 kunnen leerlingen:

- 1 - bepalen of een bedrijf geschikt is voor multifunctionele landbouw;
- 2 - de eigenschappen van een bedrijf benoemen die van belang zijn voor het succes van de multifunctionele activiteiten;
- 3 - uitleggen welke kwaliteiten je als ondernemer nodig hebt om in een multifunctionele bedrijfstak succesvol te kunnen zijn.

Vorbereiding door de docent per projectweek:		Leerling opdrachten fase 2:
4	<ul style="list-style-type: none"> - De theorie uit de module bij fase 2 presenteren. - Inleiden deeltaak 2: bedrijfsverkenning. - Aandragen van geschikte multifunctionele bedrijven voor de bedrijfsverkenning. - Beschikbaar stellen van videocamera's. 	<ul style="list-style-type: none"> - Deeltaak 2: Bedrijfsverkenning in groepjes van drie.
5	<ul style="list-style-type: none"> - Tijd inruimen voor ondersteuning en het beantwoorden van vragen. 	
6	<ul style="list-style-type: none"> - Lokaal met beamer en scherm of smartboard nodig voor de groepspresentaties bij deeltaak 2. 	

FASE 3		Leerlingen gaan in de laatste inhoudelijke projectfase nadenken over de kansen van multifunctionele landbouw in relatie tot hun eigen ondernemerskwaliteiten.
<p>Na fase 3 kunnen leerlingen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 - hun eigen ondernemerskwaliteiten benoemen en aangeven wat hun sterke en zwakke punten zijn; 2 - aan de hand van de 'KansenScanner' vaststellen welke multifunctionele bedrijfstak het beste aansluit bij hun persoonlijke eigenschappen en kwaliteiten; 3 - bepalen wat de succesfactoren en knelpunten zijn voor een multifunctionele bedrijfstak op het eigen bedrijf. 		
Vorbereiding door de docent per projectweek:		Leerling opdrachten fase 3:
7	<ul style="list-style-type: none"> - De theorie uit de module bij fase 3 presenteren. - Zorgen voor de handleiding en spelbenodigdheden bij deeltaak 3a. - Inleiden deeltaak 3a: spelen van het spel 'Meer met multifunctionele landbouw'. - Een bord of scherm beschikbaar stellen waar een raster van 36 vlakken op getekend of geprojecteerd kan worden. 	<ul style="list-style-type: none"> - Deeltaak 3a: Spelen spel: 'Meer met multifunctionele landbouw' in teams. - Deeltaak 3b: Wie ben ik als multifunctionele ondernemer? Uitvoeren 'Kansen-scanner' en poster-presentatie maken.
8	<ul style="list-style-type: none"> - Inleiden van deeltaak 3b: wie ben ik als multifunctionele ondernemer? - Een 'KansenScanner' per leerling uitreiken (ook digitaal beschikbaar via www.wikiwijs.nl). 	
9	<ul style="list-style-type: none"> -Uitdelen: groot A1 vel per leerling, stiften, tijdschriften, scharen plakband etc. -Ruim lokaal reserveren voor posterpresentaties bij deeltaak 3b. 	

FASE 4		In de laatste projectweek is het tijd voor evaluatie en reflectie en wordt het project afgesloten met een forumdiscussie.
<p>Na fase 4 kunnen leerlingen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 - uitleggen wat ze van het project geleerd hebben; 2 - een mening vormen over de toekomst van het platteland; 3 - nadenken over verbeterpunten met betrekking tot het project. 		
Vorbereiding door de docent per projectweek:		Leerling opdrachten fase 3:
10	<ul style="list-style-type: none"> - Vorbereiden en leiden deeltaak 4a : de projectevaluatie. - Organiseren van een forumdiscussie deeltaak 4b: discussieleider, panelleden en stellingen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Deeltaak 4a: Klassikale evaluatie. - Deeltaak 4b: Forumdiscussie.

Bronnen gebruikt bij de module 'Multifunctionele landbouw' en de docentenhandleiding:

- Aequor (2010) *Landelijke Kwalificaties MBO Dierenhouderij*, Ede, Colo 2002-2009
- Bie, D. de. (2003) *Morgen doen we het beter: handboek voor de competente onderwijsontwikkelaar*, Houten, Bohn Stafleu Van Loghum.
- Caron-Flinterman, F., van Alebeek, F. de Jong D. (2010) *Nieuwe diensten in de multifunctionele landbouw*, Wageningen UR.
- Crooijmans, S., de Geus, C. Hartman, B. (2010) *Communiceren met gezond boerenverstand*, Zutphen, Roodbont.
- Cluitmans, J.J. (2002) *Aan de slag met competenties: competentiegericht leren in HBO en MBO*, Nuenen, Onderwijsadviesbureau drs. M.A.F. Dekkers.
- Dekking, A.J.G. (2009) *Kansenscanner Multifunctionele Landbouw*, Lelystad, PPO.
- Dekking, A. (2009) *De mogelijke rol van het groene onderwijs bij sectorale opgaven multifunctionele landbouw* (rapport in concept), Lelystad, PPO.
- Holwerda, J. (2006) *Meer dan landbouw. Kansen voor verbreding*, Lelystad, PPO.
- Hoobroeckx, F., Haak E. (2002) *Onderwijskundig ontwerpen*, Houten, Bohn Stafleu van Loghum.
- Kortstee, K., de Hoop W. (2010) *Verder professionaliseren van multifunctioneel ondernemerschap*, Den Haag, LEI.
- Oostindie, H., Van Broekhuizen, R., Seuneke, P., en Wiskerke, H. (2009) *"Dynamiek en robuustheid van multifunctionele landbouw. Rapportage fase 1: stand van zaken"*, Wageningen UR, Leerstoelgroep Rurale Sociologie.
- Roest, A., K. Oltmer, G. Venema, J. Jager, H. Schoorlemmer, V. Hendriks-Goossens, A. Dekking, J.-H. Kamstra, A. Visser, L. Jeurissen en E. Gies (2009) *Kijk op multifunctionele landbouw*, Lelystad, PPO.
- Schoorlemmer, H.B., F.J. Munneke, Braker, M.J.E. (2006) *Verbreding onder de loep*, Lelystad, PPO.
- Vijn, M., van Leeuwen, M., Hendriks-Goossens, V. (2009) *QuickScan vraag en aanbod scholing voor multifunctionele ondernemers*, Lelystad, PPO.

Gebruikte websites

www.kwalificatiesmbo.nl

www.gkc.nl/programmas/multifunctionelelandbouw/Pages/Doel.aspx

www.multifunctionelelandbouw.nl

www.veelzijdigplatteland.nl

multifunctionelelandbouw.wordpress.com

Bijlage

Bijlage: Overzicht competentieverwerving module Multifunctionele landbouw. Binnen het kwalificatiedossier MBO Dierenhouderij, Crebonummer: 97050			
Module	Multifunctionele Landbouw		
Tijdsduur	Aantal weken: 10, Aantal lessen: 4 per week = 180 minuten per week		
Inhoud	<ul style="list-style-type: none"> ○ Fase 1. Verkenning en oriëntatie op multifunctionele landbouwsector. ○ Fase 2. Verwerving van kennis/inzicht over specifiek multifunctioneel bedrijf. ○ Fase 3. Verwerking en toepassing van geleerde in eigen context. ○ Fase 4. Reflectie, evaluatie en discussie. 		
Project	Deeltaak	competenties	
Fase 1	1. Excursies en verslaglegging.	D, G, M, J	
Fase 2	2. Bedrijfsanalyse en presentatie (groepsopdracht).	E, G, I, J, K, M, N, Q	
Fase 3	3a. Spel: 'Meer met multifunctionele landbouw'.	D, E, H	
	3b. Wie ben ik als multifunctionele ondernemer?	A, I, M, O, X, Y, W	
Fase 4	4 Evaluatie en forumdiscussie.	D, I, H	
Kerntaak	Werkproces	competenties	
4.1	Ontwikkelt ondernemingsplan.	J, K, O, X	
4.3	Innoveert onderneming.	A, H, X, Y	
4.4	Stelt marketingmix vast.	K, M	
4.5	Onderhoudt externe contacten.	E, G, H	
4.8	Koopt in.	X	
4.10	Voert personeelsbeleid.	K	
Overzicht competenties			
A:	Beslissen en activiteiten initiëren	M:	Analyseren
B:	Aansturen	N:	Onderzoeken
C:	Begeleiden	O:	Creëren en innoveren
D:	Aandacht en begrip tonen	P:	Leren
E:	Samenwerken en overleggen	Q:	Plannen en organiseren
F:	Ethisch en integer handelen	R:	Op de behoefte en verwachting van de klant reageren
G:	Relaties bouwen en netwerken	S:	Kwaliteit leveren
H:	Overtuigen en beïnvloeden	T:	Instructies en procedures opvolgen
I:	Presenteren	U:	Omgaan met verandering en aanpassen
J:	Formuleren en rapporteren	V:	Met druk en tegenslag omgaan
K:	Vakdeskundigheid toepassen	W:	Gedrevenheid en ambitie tonen
L:	Materialen en middelen inzetten	X:	Ondernemend en commercieel handelen
		Y:	Bedrijfsmatig handelen

Groene Kennis
Coöperatie

